

ОСИП НАЗАРУК

КУЛЬТУРА ПУБЛИЧНОГО ВИСТУПУ

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

Л Ъ В І В

1938.

Накладом УКО (Української Католическої Організації).

9.17.10

10.1.1900

10.1.1900

10.1.1900

10.1.1900

06
10

ОСИП НАЗАРУК

Львів. Бібліотека
АН. УРСР

КУЛЬТУРА
ПУБЛИЧНОГО ВИСТУПУ

~~16(16)~~

КНИГОЗВІРНЯ
"СТУДІОН"
у Львові

Л Ь В І В

1 9 3 8.

Накладом УКО (Української Католическої Організації).

711.211.2

Відбитка з „Нової Зорі“.

Друкарня „Графія”, Львів, Тиха 5, тел. 202-83.

Львівська державна
наукова бібліотека

№

4098

КУЛЬТУРА ПУБЛИЧНОГО ВИСТУПУ

Добрий вислів і гармонія і відповідний ритм залежать від простоти душі, — від простоти не в розумінні глупоти, яку закриваємо назвою простодушності, тільки від правдивого та дійсно гарного характеру... Чи отже се не ті прикмети, які молоді люди мусять всюди в собі виробляти, коли хочуть виконати своє завдання в суспільності?... А нестача краси в поведенні, брак ритму і негармонійність це сестри злого вислову і недоброго характеру, таксамо як їх противенства це свояки противенств тих хиб: розумного й доброго обичаю, — свояки й немов відбитки. (Плятон, „Держава”, книга III).

Від якості публичного життя залежить, чи те життя сильне, приємне і притягаюче, чи слабе, немиле й відпихаюче. Річ ясна, що коли публичне життя не добре, тоді нарід як організована спільнота мусить ослабати. Тому культура публичного життя се головна передумова сили нації, зовсім таксамо як культура поля, огороду, саду се головна передумова їх доброго стану і добрих плодів з них.

Публичне життя кожної людської

спільноти можливе тільки тоді, коли проявляються організатори того публічного життя і люди, що в нім добровільно хочуть брати участь. Ніяка нація не має за багато ні перших, ні других. Велика маса людей серед кожної нації байдужна для публічного життя. Широкий загал тільки в деякій хвилі проявляє заінтересування публічним життям під різними впливами. Однак в його байдужності є різні степені, що видно на кожних зборах і навіть менших сходинах. Як відомо, на кожному зібранні є люди, що беруть участь в дискусії не раз аж за багато, а знов інші дають вислів своїм поглядам тільки оплесками, окликами, або притакуванням головою. А є й такі, що зовсім мовчать. І не можна по них пізнати, що вони думають. Пасивне поведіння тих останніх не все полягає на байдужності: бо часом промовець торочить такі дурниці, а буває, що й дискутанти плетуть такі нісенітниці, що тоді зовсім мовчать якраз найрозумніші люди, що зміркували всю безнадійність вмішування в наради чи суперечки такої компанії. Розуміється, такі появи виїмкові.

Назагал ті, що вперто мовчать на всяких сходинах, се люди байдужні, яких звичайно не обходить те, що говорить. Очевидно, коли мовчить молодий чоловік супроти старших, то се діється неконче з байдужності, а звичай-

но з неспілости. Зрештою зацікавлення слухачів у великій мірі залежить від референта, від головного промовця.

По чімже пізнати доброго промовця, себто найпотрібніший тип для організування здорового публичного життя. Як людська рука, призначена до схоплювання предметів, має 5 пальців і долоню, що лучить тих 5 пальців, так і добрий промовець має 5 передумов і має те, що їх лучить.

Перша передумова доброго промовця се підготовка. Є тільки три роди „промовців”, які не підготовляються: 1) Несовісні. 2) Дурні. 3) Зарозумілі. Не кажу злі, бо демагоги не раз підготовляються до своїх публичних виступів дуже докладно.

Навіть старий практик не повинен виголошувати промови без підготовки і то на письмі, хочби тільки виготовивши коротенький начерк пляну, себто т. зв. диспозицію. Розуміється, дуже досвідчений промовець вміє виготовити собі диспозицію в голові, але і для нього безпечніше, мати при собі диспозицію бодай з кількох слів на письмі. Особливо вказано мати устійнений кінцевий акорд промови, в якому повинен бути висновок. Хто того не має, той звичайно не годен скінчити промови.

Друга передумова доброго промовця се визначення собі самому часу до говорення. Притім треба пам'ятати, що

увага навіть здібних і вправлених у слуханні людей не триває в повній силі довше як годину. Розуміється в надзвичайних случаях можна говорити довше: нпр., коли залежить на тім, щоб робити опозицію, втомити противника і т. п., але все те случаї виїмкові.

Трета передумова доброго промовця се виразний, немонотонний і образований спосіб говорення, не заскорий і не заповільний. Особливо важно не проковтувати кінцевих слів речення, або кінцевих складів слова, бо тоді цікавіші слухачі зачинають шепотом, або й голосно питати „що? що?“. Се розриває увагу всего загалу і тимсамим в корені нищить вражіння промови навіть найлучшого бесідника.

Четверта передумова доброго промовця полягає на тім, щоб він нікого не ображував: не тільки присутних, але й неприсутних. Тих останніх справді добрий промовець не буде ображувати ще уважніше ніж присутних, а саме з двох причин: 1) з причини моральної (бо не-присутний не має змоги боронитися) і 2) тому що якраз на найрозумніших слухачів обиди кидані особливо на не-присутних людей ніколи не роблять доброго вражіння. Се тільки люди невиховані до публичного життя говорять по такій промові з признанням: „А то 'му всипав!“ А на признанні таких типів не може залежати справжньому виховнико-

ві народу, яким повинен бути кождий добрий промовець. Є без образи багато способів, щоб побити противника: добра аргументація, гумор, узасаднена іронія і т. д. Також тими пожаданими або дозволеними способами можна здобути признання і більше і навіть менше вироблених людських умів.

Пята і найважливіша передумова доброго промовця се мораль. Без неї навіть дуже здібний з природи промовець, який ту свою природну здібність ще скріпив працею над собою, вкінці мусить скотитися до ролі демагога і шкідника. Мораль доброго промовця полягає на тім, 1) що він говорить дійсно лише те, в що сам вірить, що воно правдиве і добре; 2) що він ніколи свідомо не перекручує думок і слів того, з ким провадить боротьбу, ні навіть не натискає правдиво-наведеного вислову противника в тім місці, де натиску очевидно не хотів класти противник. Сконструювати мораль розумного промовця надзвичайно трудно. І тому публичні закиди щодо неморальности можна робити тільки тоді, коли мається очевидну підставу до того, бо інакше такі закиди розшастують і забагнюють публичне життя.

А тепер приходимо до тої долоні, що лучить немов пальці 5 вчислених передумов доброго промовця як організатора публичного життя, як чоловіка,

що говорить не на те лише, аби говорити й евентуально заблистіти перед слухачами, але на те, щоб зі сходинок викресати збірне зусилля ума і волі присутніх для загального добра.

Отже: організатор публичного життя, що виступає як промовець, має на те лиш оден спосіб. Той спосіб: записування того, що говорять дискусанти. Се потрібне з трьох причин.

1) Добрий організатор публичного життя повинен записувати те, що говорять по його промові дискусанти, передовсім в тій цілі, щоб мати певну підставу до відповідей по порядку. Се потрібне наперед йому самому, бо се одинокий спосіб призвичаїти себе самого до упорядкованого реагування на публично висказану думку інших членів суспільности. Тимсамим до скорого порядкування своїх власних думок в дискусії і тимсамим до скріплювання своєї власної вартости як промовця, дискусанта й організатора публичної думки.

2) Ще важніше записування того, що говорять дискусанти, тим, що тільки воно дає певну можливість усувати за собою евентуальні неясности своєї власної думки. Сіяння таких мимовільних неясностей нераз зрівноважує або й перевищує своєю шкодою той пожиток, який бувби з реферату, якби в тім рефераті не було неясностей, або якби його люди зле не зрозуміли.

3) Лише старанне записування відзивів дискутантів таки зараз на місці дає можливість опісля (навіть по літах) контролювати своє власне вироблення і спосіб думання та поступ в думанні загалу суспільности. Ніякий промовець не повинен себе дурити, що він, мовляв, „буде пам'ятати” те, що говорилося, або що собі „в дома запише”: бо сучасне життя приносить з собою в скорім темпі все нові вражіння, воно перетяжене подіями, отже не можна спускатися ні на свою пам'ять, ні на те, що буде час записати собі щось „по зборах”. Найпрактичніше зробити се зараз, зробити чітко, чорнилом, з докладною датою дня, місяця й року. Такі записки цінні і для особистого розвитку і для публичного життя тай нераз можуть стати в пригоді.

Тільки щодо обов'язків людини, яка виступає як публичний промовець, а не хоче даром або й зі шкодою забирати час собі й людям, але бажає для себе і для них якогось позитивного і тривкішого висліду.

ПРО ДИСКУТАНТІВ

Мабуть по нічим іншим не можна так влучно оцінити якости публичного життя кожної спільноти як по дискусантах і всім, що вяжеться з їх виступами. Навіть по референтах не можна так скоро і докладно оцінити висоту й вартість людської спільноти, як по дискусантах, — а се з тої причини, що референти звичайно підготовляються до рефератів. А хто підготовляється, тому не дуже тяжко закрити своє недостаточне знання, ба навіть свої браки в бистроті розуму, в такті і взагалі в поведенні: всі ті браки можна по підготовці сяк-так залатати. Отже тому треба довго приглядатися людській спільноті, коли хочеться оцінити її вартість на підставі її офіційальних референтів та взагалі промовців.

Далеко скорше і притім глибше та докладніше можна оцінити людську спільноту по її дискусантах. Розуміється, тільки тоді, коли вони не приготовані до дискутування на означену тему: бо бувають і такі дискусанти, що підготовляються до дискусії — тай навіть не можна взяти їм сего за зле, бо се можуть бути якраз найсолідніші люди, про що даль-

ше. Та я хочу тут застановитися передовсім над дискутантами, які дискутують без підготовки. Се можна пізнати з дискусії. Що за цікава і різноманітна галерія таких дискутантів пригадується мабуть кожному діячеві з його життєвої практики! Від дуже делікатних і чесних почавши, на брутальних, без найменшої причини напрасних і неморальних скінчивши. Яка величезна драбина зі щаблями різних, преріжних кольорів!

І при тім якже цікаво перехрещуються властивости, прикмети і блуди тих різних щаблів сего рода драбини з іншого рода драбинами, — перехрещуються в душах, серцях і умах тих самих людей!

Якаж велика і різноманітна скаля дискутантів, почавши від глибоко або широко освічених, скінчивши на цілковитих неуках, які нераз тимбільше вперто „обстоюють становище”, що його очевидно ні не розуміють, ні навіть не можуть розуміти.

Яка цікава і дуже різnorodна скаля сприту, почавши від дуже зручного поставлення справи, скінчивши на таких неуклюжих і неповоротних типах, що по кількох словах роззявивши рота довший час не можуть його замкнути, тільки повторюють а, а, а. Коли хто думає, що й таких типів Українці не висилають в депутації в найважливіших справах, то грубо помиляється.

Розуміється, требаб цілої і то не малої книжки, щоб бодай сяк-так описати різні типи дискутантів з дуже численними комбінаціями їх прикмет і блудів. Сего в статті навіть найкоротше зробити не можна, отже обмежуся тільки до деяких заміток про дискутантів, бо це справа дуже важна для культури публичного життя.

Всю масу дискутантів можна представити в одній картині, коли ходить про їх вік і прикмети кожного віку в дискусії.

В тій цілі уявім собі високу гору, яка має з одного боку вихід дуже лагідний, а з другого схід дуже стрімкий. І уявім собі, що на ту гору виходить багато людей, а починають вони йти вже в своїй молодости. Вони зразу бувають звичайно дуже несмілі, всьо їх цікавить і майже всьо їх дивує. Кругозір їх зразу маленький, вони самі ще слабенькі, хоч нераз цвірінькають голосно або преразливо. Та з бігом часу вони все висше й висше підходять на ту гору, кріпшають, кругозір їх стає все ширший і більший, в їх очах видно все більше змісту, їх обличча стають спокійніші, в них можна бачити все більше духової ситости і все менше давнішої цікавоти (хоч не у всіх) та все менше проявів здивування. І чим далі вгору, чим ближче до верха, тим вони далше дивляться і тим більше бачать. Аж нарешті осягають сам верх гори, найвисший шпиль: осягають не всі

в одній віці: дехто в 30-ці, дехто в 40-вих роках, у 50-х, 60-х і навіть у ще висших. І побут їх на найвисшій вершій не в кожного триває таксамо довго (чи коротко). Один скоро скочується вниз по другій боці гори, другий помалу, витре-вало опираючись на кождий кроці спадові вниз, — аж поки майже всі не опиняться з другого боку гори: покалічені життям, розбиті, одні роздрані, другі тихі і смиренні, своєю нестерпимістю на перший погляд подібні до тих, що зачинали похід в гору. Але тільки на перший погляд...

А бувають і такі, що взагалі не скочуються вниз, тільки до глибокої старості тай навіть до самої смерті стоять або сидять на найвисшій вершій і мають найбільший кругозір та найбільше розуміння того людського муравлища, що карабкається під гору з найрізнішим змістом серця, ума і душі своєї, з найрізнішими цілями й перешкодами, або й зовсім безцільно.

Чи тих людей, що так до пізньої задержуються на найвисшій шпилі свого розвитку, можна назвати щасливими?

Трудно відповісти на це питання. Та й не це ціль отсих заміток.

Отже вернімся до головних рисів найбільше в очі впадаючих типів того людського муравлища.

І. Найбільше між дискусантами обманців. І то таких обманців, що хочуть

ошукувати в живі очі, при свідках, не-раз навіть при дуже інтелігентних свід-ках. А по чім же пізнати, що вони об-манці?

На се не треба великого зусилля ума, бо обманці-дискутанти передовсім фаль-шиво наводять думки референтів, з яки-ми хочуть полемізувати. Я виключаю тих, що кепсько наводять думки против-ника з незрозуміння, яке коріниться або в їх хвилевій неувазі, або в тяжкій по-ниманні і т. п. Таких добросовісних „фальшивників” не можна називати об-манцями. Їх відріжните від дійсних обманців по тім, що вони вже більше не реагують і не впираються при своїм, ко-ли референт виложить їм щераз свою думку і викаже, на чім полягало непо-розуміння.

Та до свідомих і безсоромних об-манців треба зачислити тих дискутантів, що всупереч усяким пояснюванням ре-ферента впирають в нього, немовби він сказав не се, що він дійсно сказав, але те, що їм потрібне, щоб вони могли його лекше компромітувати. При-тім діються не раз просто неймовірні річі. Такий обманець-дискутант зачинає на правду гніватися, коли референт не хоче признати піддаваної йому з лукав-ства чужої думки за свою власну. Знаю таких дискутантів, що аж порскають з гніву, коли референт не дає в себе вмо-вити того, що їм хочеться.

Яка ціль таких дискусантів? Ціль їх — дешевим коштом, без праці і при нагоді використання праці другого, — вивисшити себе або бодай понизити другого, пошкодити йому, пімститися на нім, коли мають за що, або й без пімсти докучити. Се типи, які звичайно самі не працюють в суспільнім житті, не виступають з ніякими рефератами, часто живуть з ласки своїх жінок або родин... І мабуть се власне накопичує в них злість на інших, яку вони хотілиб на кімсь зігнати.

Бувають між ними й такі звихнені люди, що служать в чужій шпіонажі. Вони звичайно нездібні до виготовлення самостійного реферату, але їм треба предложити своїм шефам якісь докази, що вони „грають ролю” в тій спільноті, яку мають шпіонувати. Отже їм лишається одинокий на те спосіб: виріжнитися в дискусії, вкусити референта так, щоб його випровадити з рівноваги. І — коли се чоловік з темпераментом — довести до такого реагування, щоб про цілу аферу „заговорили люди”: бо тоді се донесеться до шефів тих, що провокують. А на все те нема лучшого способу, як спробувати вмовити в референта не те, що він сказав, тільки щось зовсім інше. Тоді успіх майже певний.

Ну добре, подумає читач, але на щож рахують такі провокатори? Чи присутні при тім свідки глухі і дурні?

В тім то й річ! І тому ми власне написали, що по нічим не можна пізнати так добре кожду спільноту і якість її публичного життя, як по дискусантах і всім, що вяжеться з їх виступами. В спільноті виробленій духово і етично все знайдуться люди, що виступлять в обороні референта. А в спільноті невиробленій можна обсервувати в такій хвилі цікавий двобій ложі з правдою, злочинця з суспільним діячем. В тім другім разі публіка дивиться на те видовище або зовсім безучасно, або навіть з задоволенням, злорадно підсміхаючись, бо має „забездурно” видовище. Річ ясна, що по такій практиці референти делікатніші, слабші, менше загартовані, уникають опісля публичних виступів. І згодом взагалі відходять від публичного життя.

З наведених причин при кождім незасадненім нападі на референта не лише президія, але й присутні свідки мають суспільний обовязок, дати свідоцтво правді, а не сидіти безучасно і любитися „боротьбою”. Бо в такій безучасній спільноті провокатори зачинають щораз більше роззухвалюватися, порозуміваються між собою й уряджують собі формальні лови. Вони тоді легко можуть викликати нещастя і для того, що його нападають, і для такої безучасної президії та безучасної публіки. Отже зараз треба реагувати! І на місці треба боронити правду, а не аж по ви-

ході з льокалю здвигати раменами і говорити до свого знакомого: „Не розумію, чого той чи сей властиво хотів від референта?”

Та з другої знов сторони треба вважати, щоб на тій точці не попасти в манію переслідування і в кождім критику не бачити „провокатора”, бо тоді знов зниклаб не лише всяка критика, але всяке публичне реферування та життя. Найлучший лік проти манії переслідування — пам'ятати про те, що провокатори і шпіони всетаки виїмки в кождій спільноті, а не правило.

II. Другий рід дискутантів се люди в засаді незлобні, але які доконче хочуть щось сказати, а не мають що сказати. Отже говорять щонебудь. Їх найчастіший „аргумент”: „Того (чи сего) не можна порівняти” (розуміється з тим, з чим порівнював референт). Тимчасом, як відомо, без порівняння майже неможливо думати, бо не ма двох таких річей, які не стоялиб у якімсь відношенні до себе. На тій підставі сміло можна сказати, що можна порівнювати навіть кукурудзу з залізом, діамант з водою, жирафу з собакою і т. д.: першу „пару” нпр. під оглядом їх здібности до транспорту, другу пару під оглядом їх прозорчости, третю пару під оглядом їх скорости і т. д. Тому се звичайно нісенітниця, закидати когось, що він порівняв дві річі, яких порівняти не можна, бо вся суть справи в

тім, як він се порівняння зробив і в якій цілі, а не чи він зробив якесь порівняння! Тут знов входимо в такі нетри людського думання і взаїмовідносин між людьми, що є в них тільки один спосіб, щоб не впасти в калюжу: етичне відношення до того, що чується і до чоловіка взагалі. Се необхідне і дискутантові й судді й прокураторові і військовому командантові і взагалі кожній людині та кожній спільноті.

Інший закид, який залюбки підносять ті, що не мають що сказати, а донконче хочуть говорити, полягає на джонглюванні такими неозначеними поняттями як „народ”, „маса”, „дух часу”, „час взагалі” і т. п.

ФОРМАЛЬНІ ВИМОГИ

Хто приходить на якусь лекцію, реферат, виклад чи промову, а вміє думати про те, що робить, той передовсім мусить додуматися до того, щоби з ужитого часу мати якнайбільше хісна.

Тільки виїмкові промовці, дуже загартовані життям і вправою та здорові з природи, витримують невідповідне поведення слухачів так, що се їх не виводить з рівноваги і не впливає кепсько на хід їх думок та на їх аргументацію (а деяких навіть побуджує до бистрішого думання та дотепнішого реагування).

1) Отже перший обов'язок слухачів, якого виконання також їм принесе хосен, це: поводитися прилично. Се значить молодому прелегентові взагалі не перебивати (бо він ще не має вправи, щоб якстій добре відгризтися). А старшому і вправному прелегентові можна і часом навіть добре перебити його промову якимсь окликом. Але се можна робити а) тільки тоді, коли слухач дійсно має що сказати в оклику, б) тай тоді робити се по можности рідко. Перебивання прелегентові дурними й частими окликами детонує молодого прелегента

нераз до тої міри, що він взагалі перестає набудуче думати про публичні виступи. Коли се людина совісна і позитивна, то ясна кожному шкода з відстрашення такої людини від публичного життя. А перебивання старшому і вправному прелегентові пустими й дурними окликами й увагами має звичайно той наслідок, що прелегент виробляє собі погляд на слухачів як на людей, які нічого розумнішого від тих окликів не годні з себе добути. В консеквенції прелегент звичайно обнижує якість змісту того, що має сказати. А се, розуміється, зовсім не виходить на хосен ні слухачам ні публичній справі.

2) Ну, добре, мігби хтось подумати, але яка на те рада? Таж дурнів з дурними окликами й увагами не сіють і спеціально не плекають. Вони самі родяться й виростають... — Отже є на те рада і виконання її се другий обов'язок всіх слухачів. Коли завважиться, а) що хтось перебиває молодому і ще недосвідченому прелегентові, б) що хтось робить навіть досвідченому прелегентові дурні оклики, в) що хтось робить вправді незлі оклики, але занадто часто, — тоді треба мати відвагу збірно виступити з домаганням до президії, щоб зробила кінець таким перериванням. А коли председатель зборів митка і не має енергії тай не годен собі дати ради зі шкідни-

ками, тоді присутні мають обов'язок реагувати безпосередно в обороні прелегента, навіть, колиб се мало довести до розбиття сходин. Хосен і з розбиття сходин буде такий, що молодий думаючий прелегент не дістане відрази до публичного життя, бо буде бачити, що є й розумні та тактовні люди, які беруть в оборону того, що працює для публики. А старший досвідчений прелегент по такім реагуванні не обнизить на другий раз якості своєї промови. Розуміється, счиняти бучу задля одного, двох чи трьох окликів — нема сенсу. А счиняти бучу задля дотепного оклику навіть глупо і шкідливо.

3) Більше нервозним прелегентам майже таксамо (як часті або дурні оклики) докучають несвідомі переривання. Вони полягають на тім, що „слухачі” перешіптуються між собою, часом навіть і півголосом говорять — і то про зовсім інші справи ніж ті, які порушує промовець. Правдою є, що промовець, який говорить інтересно, звичайно не дає виринати таким балачкам. Одначе початкуючий промовець ще не вміє відразу схопити уваги слухачів і прикувати її до себе. А й старший досвідчений промовець, що вміє се зробити, нераз має перед собою таких глухманів, що може себе потішати хіба відомим віршом з Лиса Микити:

Став Микита тай балака,
Та найстарший пан осяка
Вже пять років як оглух...

Трудно сказати, чого властиво такі глухмани приходять на реферати. Отже супроти них і супроти інших „приватних розмовників” мають серйозні слухачі той сам обовязок, що під 2.

4) Майже таксамо, а часом і більше перешкоджують слухачі промовцеві куренням тютюну. Сей некультурний звичай в часі промови став у нас вже такий звичайний, що люди навіть не застановляються над тим, в яке положення ставлять вони прелегента, коли димом наповняють всю кімнату. Особливо прикро відчуває се такий старший прелегент, що колись курих, а потому нпр. задля задухи мусів перестати курити. Він відчуває прикрість в далеко більшій мірі ніж ті, що ніколи не курили і не курять. Річ ясна, що се (залежно від нервовости чоловіка) впливає на такого референта навіть так сильно, що перешкоджує йому в скупленні думок: на тім терпить вся аудиторія. І такий чоловік просто з фізичних причин усувається передвчасно з публичного життя, бо не переконає-ж він розпертих у кріслах молодиків чи навіть старших тупаків, що курення не належить до нормальних станів людини.

Отже ті, що хочуть курити на лекціях і взагалі публичних імпрезах, моглиб се робити щонайвисше тоді, якби

просили на те дозволу і якби між присутними не спротивилася ні одна людина: бо коли спротивилася хоч одна особа, тоді вона має рацію, бо відсутність нікотини в кімнаті це нормальний стан кімнати, особливож тоді, коли в тій кімнаті має хтось працювати своїми грудьми для публичного добра.

Коли до того взяти ще під увагу всю ту нехар, яку викликають курці своїми недокурками, киданими просто на долівку, і не раз ще розтирану підошвами, — то треба признати, що великий крок до uzдоровлення нашого публичного життя зробилиб ті виділи наших товариств, що перевелиб тактовну, але вперту боротьбу з куренням в часі лекцій, викладів і дискусій. Прецінь хто не має в собі вже настільки сили волі, щоб бодай годину - дві видержати без затроювання себе і других нікотиною, той може вийти за двері і там закурити. Приписи в тій справі добре булоб прибити на входових дверях до кожного нашого льокалю і додати до них коротеньку аргументацію в трьох напрямках: а) про потребу приличного поведення курців з огляду на прелегента, б) про шкідливість курення для здоровля взагалі, в) про незамітне але дуже сильне підривання економічної сили нації курцями: вониж кожного року видають на шкідливий дим сотки мільонів грошей.

(Котрий виділ не має часу на уложення оригінального відзиву в тій справі, той може прибити на дверях льокалю хочби отсю замітку, переписавши її або вирізавши з газети: аргументація раз-у-раз відновлювана нарешті таки матиме успіх).

5) До сильних перешкод референ-тові, хоч інакшого рода, належить також спізнювання. Воно буває двояке: а) Президія опізнює отворення сходин, б) люди спізнюються з приходом навіть на те спізнене отворення і приходять вже в часі виголошування реферату.

Ті два роди спізнювання се два шкідливі раки, що точать наше публичне життя. Про шкідливість тих двох раків можна багато писати. Та вистане згадати головне. Отже спізнювання з отворенням сходин се некультурність і неприличність передовсім з огляду на прелегента. Чим старший якийсь прелегент, або чим більший життєвий досвід він посідає, тим він звичайно більше зайняний і має упорядкований день таї вечір, має відповідно розложений час на працю і сходи́ни з ріжними людьми. І чим такий чоловік вартніший під оглядом суспільним (або як у нас кепсько говорять „громадянським”), тимбільше цінить він точність і для себе самого і для людей, яким він щось прирік зробити, чи сказати, чи порадити в означеній порі. От-

же коли такий чоловік зобов'язався виголосити реферат нпр. від год. 7—8 вечером, нпр. з тим, що його впевнили, що дискусії не буде, тоді він звичайно на год. 8.30 має вже нераз замовлені зустрічі з іншими людьми. Отже, коли він не може зачати реферату о год.7, бо сходини, заповіджені на сему, зачинаються в год. 8 або й пів до девятої, тоді перед тим чоловіком стає така ділема: або о год. 8 забратися не виголосивши реферату, або не дотримати слова нераз цілому рядові людей, з якими мав умовлені сходини від год. 8.30 і далі. Як він зробить, так буде зле, бо в обидвох випадках настає тоді дезорганізація публичного життя. В першій випадку настає та дезорганізація тому, бо наші люди привичні до спізнювань мабуть від початку існування нашого племені просто не можуть зрозуміти, „як референт може бути таким гоноровим”, щоб взагалі не виголосити заповідженого реферату тільки тому, що вони „трохи” спізнилися. Тай тим вони знеохочуються до публичного життя (а знеохочування се одинокє мистецтво, яке наші люди опановують легко, гарно й основно). Колиж референт не дотримає слова тим, що обіцяв з ними зійтися по рефераті, тоді вчить він неточности інших, себто ясніше кажучи деморалізує їх. І себе позбавляє підстави боротися успішно з неточністю в суспільности. Се не аргумент,

сказати на те все: „то нехай не визначає собі розмов по рефераті”. А не аргумент тому, бо нераз й о м у визначають розмови, а не він визначає, і то визначають нпр. листовно так, що порозумітися нема часу. Се зустрічає особливо часто людей в більших міських центрах. Коли ті люди діяльні, то мають багато знакомих. Ті знакомі з краю пишуть листи і визначають сходи́ни в такийто порі і в такийто місці. Правда, можна потому написати їм, з якої причини не прийшлося, але се не направить вже шкоди, яка повстає з необговорення справи, що її нераз тільки устно можна було відповідно обробити...

Та є ще інші важні аргументи, щоб отворити сходи́ни в тім часі, коли отворення заповіджено. До головних належить те, що кождий чоловік має тільки якийсь засіб, що так скажу, наелектризування себе в цілі виконання означеної публичної праці. Коли мине пора, на яку референт наставив своє „наелектризування”, а він його не може виладувати, тоді те психічне „наелектризування” зачинає в нім вітріти. Прояви того вітріння — різні в різних людях, отже мають різні наслідки. Думаю, що се вітріння одна з головних причин того, чому в нашій суспільности такі рідкі визначні промовці, організатори, дискутанти і навіть поети та письменники.

Та се масове, що так скажу, опізнювання можна бодай зрозуміти, коли не можна його оправдати: воно у нас споконвічне, бо ми нарід переважно хліборобський, у якого година, чи дві не має значіння. Зате другий рід спізнювання вже навіть зрозуміти трудно: такий він дурний, поганий і шкідливий. Коли по спізненім приблизно на годину отворенні сходи́н, преле́гент знервований очікуванням нарешті зачне промовляти, — аж тут двері рип - скрип! Входить достойник, голосно відсапне і розглядається. А з боків лунають голоси: „А прошу, пане меценасе, пане директоре, пане раднику, є ще місце!” І зачинається вставання і сування кріслами... Достойник сів, знов голосно відсапнув. Зібрані помалу втихомирюються.

Все те відбивається на напруженій увазі референта зовсім не інакше як удари бука по шкірі живої людини. Щойно референт збере до купи свої думки, — знов рип - скрип: входить „дама”, не проти ночі кажучи. Розуміється, зачинається ще більша розруха, шаркання ніг з окликами: „А прошу пані добродійки, а тут, а там, а вступи́ся, а посу́нься!” І знов центром уваги стає не те, що говорить і має говорити преле́гент, але та „дама”, що замість інших виховувати до точности, ще сама руйнує порядок. І так напереміну йде нераз до самого кінця: то достойник входить, то достой-

ниця. І ні рефератів не дають спокою ні людям. Се звичайно типи неімовірно пусті і зарозумілі, які нарочно спізняються, бо думають, що таке спізнювання і входження на очах всіх підносить їх повагу: диви, мовляв, який зайнятий чоловік, а таки ще прийшов бодай при кінці, щоб пошанувати (!) прелегента своєю особою... А він його тим способом не шанує, тільки денервує і провокує, показуючи свою безсоромність.

Яка на те все рада? Є тільки одна: отворити сходи́ни точно в тій годині, на яку заповіджено, хочби на салі були три слухачі. Розумний прелегент тим не образиться, а навпаки матиме з того сатисфакцію, що вчить лінюхів і недбальців не лише тим, що має сказати, але самим фактом точного початку свого виступу. Коли се введеться раз, 2-й, 3-й, 10-й, то нарешті точність мусить увійти в життєву практику.

Наслідки того для піднесення вартости суспільности обчислити не дадуться. Але ті наслідки будуть згодом дуже значні і в публичнім і в приватнім житті наших людей.

Ну, а як боротися з тими достойниками і достойницями, що прецінь і тоді будуть спізнятися... З ними можна дуже добре боротися — звичайним ключем від дверей. Прецінь у найкультурніших містах великого світа не пускають до опер і театрів спізнених панів і пань, на-

віть коли вони заплатили високі ціни вступу і мають на те посвідки. Мусять чекати під дверми аж до скінчення акту і перерви. А в наших обставинах боротьба моглаб виглядати приблизно так: коли реферат заповіджений на 7, зачати сходуни точно о 7, як тільки є 3 слухачі. Двері замкнути на ключ від середини в пів години опісля, на другий раз п'ять мінут перед пів, на третій раз десять мінут перед пів. І так приблизно до року можна вже замикати двері п'ять хвилин по сім'ї. Нема сумніву, що при такім витревалім поведенні можна вилічити навіть найбільше занархізовану публику: тільки раз замкнувши двері на ключ не вільно їх отворити, хочби стукав не знати який достойник і не знати як голосно. Чим він голосніше буде авантуватися під дверми, тим основніше осмішиться. Розуміється, початок курації треба шановній публиці оповістити. Значить, треба виразно написати на дверях льокалю, що реферат зачнеється точно і що потому двері будуть на ключ замкнені та нікого більше не пуститься — аж на павзі (яку теж треба точно означити).

Та всі дотеперішні заміти про слухачів і дискутантів — переважно формальної натури. Треба ще застановитися бодай над деякими вимогами до дискутантів і до публики — натури мериторичної, змістової і навіть, я сказавби, суттєвої.

В Адміністрації „Нової Зорі“

можна дістати отсі видання

Бібліотеки Укр. Католич. Організації:

Ціни в злотих:

Ч. 1.	Основи соціології	3.—
Ч. 3.	Спіритизм	2.—
Ч. 4.	Життя св. Кирила і Методія	0.80
Ч. 6.	С. Томашівський: Петро, перший уніятський митроп. України-Руси .	1.50
Ч. 7.	Греко-католич. Церква (історія) . . .	0.95
Ч. 8.	Д-р О. Назарук: Преса	3.—
Ч. 9.	Борці за Церкву. Ч. I. Св. Павло . .	2.—
Ч. 11.	Д-р О. Назарук: Вчасна весна в пів- нічній Алберті	0.50
Ч. 12.	о. Т. Галушинський: Найвищий Па- стирський Уряд в Хр. Церкві . . .	0.60
Ч. 13.	Зброя до оборони і наступу. Начерк проповіді про пресу (добров. даток)	
Ч. 14.	о. Т. Галушинський: Царство сатани наступає на нас	0.80
Ч. 15.	Борці за Церкву. Ч. II.	2.—
Ч. 16.	Християнське виховання молоді . .	0.40
Ч. 17.	Еп. Гр. Хомишин: Пастирський Лист про політичне положення	0.40
Ч. 18.	О. Назарук: Галицька делегація в Ризі 1920 р.	1.80
Ч. 19.	Борис Колодій: Галицька Соціалі- стична Радянська Республіка . . .	0.50
Ч. 20.	о. Т. Галушинський: Недільний Дзвін	2.—
Ч. 21.	А. Кругельський: Тилявська Схизма на Лемківщині	1.—
Ч. 22.	о. М. Каровець, ЧСВВ: Три Сино- дальні Архієреї	0.25
Ч. 23.	Еп. Гр. Хомишин: Про грозу духо- вої руїни (Пастирський Лист) . .	0.40
Ч. 24.	А. Ч. Українська молодь Христові	0.60
Ч. 25.	о. В. Порошко, Ч. Пресв. Ізб.: Хто такий був Лютер?	0.30

Ч. 26. Осип Назарук: На спокійнім океані	0.40
Ч. 27. " " Жінка і суспільність	0.56
Ч. 28. " " Жіноча справа . . .	0.40
Ч. 29. В. Маковський: „Ачдрей” на засланні	0.80
Ч. 30 А. Ч.: Террор в минувшині	0.40
Ч. 31. Еп. Гр. Хомишин: Українська Проблема	1.50
Ч. 32. Осип Назарук: Вибір звання	0.40
Ч. 33. о. Б. Кренціцький: Моя розмова з дослідниками св. Письма	0.40
Ч. 34. А. Ч.: І-ий Зїзд Молоді	0.40
Ч. 35. о. С. Вапрович: Про Аргентину	0.40
Ч. 36. Еп. Гр. Хомишин: Справа целібату	0.40
Ч. 37. Т. Коструба: Радикали про Унію	0.25
Ч. 38. О. Убиш: Танас Горлач	0.30
Ч. 39. Скала і Просвіта	0.20

ІНШІ ВИДАННЯ:

Д-р О. Назарук: Гр.-католическа Церква і українська ліберальна інтелігенція	3.00
о. Д-р Т. Галушинський: Думка і наука Церкви в питанні літург. мови	0.26
Д-р С. Томашівський: Десять літ українського питання в Польщі	1.50
Д-р С. Томашівський: Наша чільна партія у власнім зеркалі. Критичні замітки	1.00
Д-р С. Томашівський: Про ідеї, героїв і політику	2.00
О. Назарук: Роксоляна (повість)	6.—
О. Н.: Ідеологічні основи Укр. Католическої Нар. Партії	0.50
Проф. Л. Коплер: Релігія і політика	1.80
С. Томашівський, історик, політик, публіцист	1.00
А. Ч.: На калиновім мості (Листи до молоді)	0.80
Д-р Осип Назарук: Католицький журналіст обвинувачений за державну зраду	1.30
Станіслав Лось: За конструктивну політику на Червоній Русі	1.00

Гадяцький Договір	0.50
Осип Назарук: Націоналізм Донцова . . .	0.60
„ „ Венеція	3. —
„ „ Ерема кай аноніма	0.50
„ „ Гоги і Магоги	0.50
З історії анархії на Україні	0.80
Осип Назарук: Галичина й Велика Україна	0.70
Узасаднення Скали	0.20
Пастирський лист трьох Владик	0.10
Перша Бібліотека на Україні	0.20
о. І. Братик: Останній Свят-вечір	0.20
Програма винародовлення Українців і Біло-	
русинів в Польщі	2.00
Епопея сміху	0.20
Ол. Мох: Покажчик змісту „Н. Зорі” . . .	4. —
Еп. Р. Челлонер: Розважування над правда-	
ми й обов'язками християнства	0.50
Осип Назарук: Рома Етерна. Вічний Рим . .	1. —
Про Книгу Голубину	0.50
Просвітний рух в Галичині	0.45
Осип Назарук: В княжім Крилосі	0.20
Теоділь Коструба: Православне духовенство	0.20
Петро Чаадаєв: Фільософічні листи до	
пані * * *	0.50

Не забувайте, що найцінніша річ у кожній бібліотеці це оправлений річник доброї газети.

0,87 коп (1986)

PL

4098_у

Чи Ви читаєте „Нову Зорю”.

Вже 13-ятий рік виходить у Львові найстарша і найбільша, правдиво католицька, газета в українській мові, що називається „**НОВА ЗОРЯ**“. Вона вправді призначена для інтелігенції, але може її розуміти також кожний освічений селянин і робітник, який уже орієнтується в загальних справах. „**НОВА ЗОРЯ**“ освітлює всі політичні й економічні, культурні й філософічні справи зі становища чисто католицького. Приносить цікаві вісти про все, що діється на українських землях і в цілм світі. В „**Новій Зорі**“ знайдете постійний порадник, що робити в різних недугах. У „**Новій Зорі**“ подається вісти про найновіші закони (права) і розпорядки. В „**Новій Зорі**“ є опис подорожей по чужих краях. У кождім недільнім числі „**Нової Зорі**“ є стаття про літературу, про науку або про мистецтво (про штуку). „**Нова Зоря**“ має своїх кореспондентів (дописувачів) у різних місцевостях як у нашім краю, так і за границею. „**Нова Зоря**“ містить також цікаві дописи з Канади, зі Злучених Держав Півн. Америки і з Бразилії. „**Нова Зоря**“ виходить два рази на тиждень і коштує річно 24 зол., за кордоном 36 зл. Найлучше зложитися кільком і вислати передплату відразу на цілий рік.

Замовляйте в Адміністрації
„**НОВОЇ ЗОРІ**“, — **ЛВВІВ**
ул. Гродзіцких ч. 2. І. поверх.

pn 4098